

*О. І. Полотай, канд. екон. наук, Ю. Р. Лозинський, канд. юрид. наук
(Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України)*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТОМ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОЇ КОМЕРЦІЙНОЇ АКАДЕМІЇ)

Розглянуто поняття економіки знань. Показано важливість впровадження інновацій в освітньому просторі. Наведено класифікацію проектів із запровадження дистанційного навчання у вищому навчальному закладі. Обґрунтовується значення проектів як базових інструментів управління знаннями. Розглядаються особливості інтернет-проектів, показується їхня важливість в сучасних умовах та специфіка управління ними. Описана процедура управління проектами в освіті. Окреслені перспективи проектної підтримки управління знаннями на прикладі освітнього інноваційного інтернет-проекту запровадження дистанційного навчання в Львівській комерційній академії.

Ключові слова: економіка знань, проект, дистанційне навчання, освіта, інновації.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвиток ринку освітніх послуг вищих навчальних закладів України супроводжується змінами, викликаними входженням до європейського освітнього простору, згідно з вимогами Болонського процесу, швидкою мінливістю кон'юнктури й місткості ринку, високим рівнем конкуренції, постійно зростаючими вимогами споживачів до якості послуги і напрямів підготовки. Для успішного виживання і функціонування, підвищення якості та конкурентоспроможності освітньої послуги, вищим навчальним закладам необхідно пристосовуватися до змін зовнішнього середовища, змінювати стратегію діяльності, використовуючи проектні підходи до запровадження інновацій в освітньому процесі.

В Україні для розвитку освітнього сектора економіки знань слід використовувати та інновації, які дають змогу протягом не лише циклу навчання, а й всього подальшого життя збагачуватись новими знаннями, можливостями, за допомогою технологій, що полегшують навчання. Відтак нагальне завдання всіх ВНЗ є інноваційна освітня діяльність на підставі розробленого і затвердженого МОН України в 2000р. «Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» [11]. Згідно з цим положенням, освітніми інноваціями є вперше створені, вдосконалені або застосовані освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи, їх компоненти, що істотно поліпшують результати освітньої діяльності.

Сьогодні, в стані гострої конкурентної боротьби, щоб приймати адекватні рішення, необхідно володіти певною сукупністю знань. Для цього необхідно вміти вчасно набувати знання та ефективно ними управляти. Управління знаннями – це процес комунікацій, спрямований на створення нових і відновлення існуючих знань, що допомагає вирішувати задачі, приймати рішення і починати необхідні дії, одержуючи потрібні знання в потрібний час [10].

Ефективне запровадження інноваційних технологій в освітньому процесі, для забезпечення ефективного управління знаннями, дає змогу перейти на новий рівень розвитку освіти в Україні, покращення її якості. В якості інноваційних технологій розуміється запровадження дистанційного навчання, як системи управління знаннями у вищому навчальному закладі.

Метою статті є висвітлити важливість запровадження інновацій в навчальний процес, показати важливість ефективного управління проектом щодо запровадження дистанційного навчання у вищому навчальному закладі.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Ряд провідних українських вчених, таких як В.М. Геєць, В.П. Александрова, Ю.М. Бажал, М.С. Данько, В.В. Дем'яненко та інші вважають, що характерними ознаками економіки, яка базується на використанні чинників знань, є домінування в структурі валового внутрішнього продукту високотехнологічних галузей та інтелектуальних послуг, формування переважної частки національного прибутку завдяки інноваційній або технологічній ренті, високий рівень капіталізації компаній, основна вартість яких формується завдяки нематеріальним активам, тобто інтелектуальної складової [5].

Управління знаннями займаються багато вчених, зокрема Букович А. та Руфь У. розглядають управління знаннями як нову дисципліну [3], а вчені Гаврилюк Т.А. та Хорошевський В.Ф. розглядають систему управління знаннями як одну із складових загальної інтелектуальної системи організації[4].

Серед дослідників, які займаються проблемами інновацій в управлінні проектами особливе місце займає Бушуєв С.Д. Разом із Ф.Я. Ярошенко в роботі [1] вважають, що потреба в інвестиціях для реформування і перебудови економіки постійно зростає, оскільки необхідно оновлювати діючі виробничі потужності та основні фонди. Тому не викликає сумнівів, що всі наявні негативні тенденції неможливо подолати без великомасштабної інноваційно-інвестиційної підтримки, орієнтованої на нову філософію життя суспільства в умовах дедалі гострішої глобальної конкуренції.

Автор Марей І. Дженекс, головний редактор "Міжнародного журналу з управління знаннями" президент Фондації управління знаннями та асоційований професор Державного університету Сан Дієго, Каліфорнія, США дає таке визначення управління знаннями: "Управління знаннями (Knowledge Management) – це практика вибіркового застосування знань з нагромадженого досвіду прийняття рішень для теперішньої та майбутньої практики прийняття рішень з конкретною метою – покращення організаційної ефективності" [14].

Виклад основного матеріалу. Підґрунтям і головною складовою „інноваційної економіки” є економіка знань, яка полягає у безперервному технологічному оновленні виробництва та самовідтворенні його чинників знань, їх невідчуженні в процесі економічного обміну, швидкому оновленні та відносній доступності для використання.

Пріоритетними інноваціями в освітній галузі у вищих навчальних закладах України є:

- впровадження в навчальний процес модульного навчання та рейтингової системи контролю знань (кредитно-модульна система);
- система дистанційного навчання;
- комп'ютеризація бібліотеки з використанням програм електронного каталогу та створення фонду електронних навчальних та навчально-методичних матеріалів;
- електронна система управління діяльністю навчального закладу та навчальним процесом [9].

З огляду на важливість інновацій в освіті для формування економіки знань пропонується концепція проектного управління системою дистанційного навчання, що базується на кредитно-модульній структурі знань.

Реалізація проектів щодо дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України за допомогою надання дистанційної освітньої послуги забезпечить: рівний доступ до вищої освіти, рівний доступ людей з особливими потребами до якісної освіти, інтеграцію української освітньої системи в європейський освітній простір.

Освітні проекти, пов'язані із запровадженням інновацій, зокрема проект запровадження дистанційного навчання у вищих навчальних закладах, є особливо актуальними для економіки знань, бо дають змогу у стислі терміни з ресурсами, які можуть виділити вищі навчальні заклади, досягти поставлених цілей. Для цього в проекті визначається мета, завдання, послідовність дій, перелік і сфера відповідальності учасників проекту, необхідні ресурси, процедура контролю за ходом реалізації передбачених заходів з метою поліпшення діяльності навчального закладу, досягнення визначених результатів у встановлені терміни [6].

Освітні проекти запровадження дистанційного навчання у ВНЗ пропонується класифікувати освітні проекти за такими критеріями [13]: об'єкт проектного управління, парадигма освіти, комп'ютерні технології, педагогічні технології, методи комунікацій, форма навчання, результат проекту.

Виділяють такі види освітніх проєктів: традиційний, інноваційний, дослідницький, проєкт розвитку, комбінований.

Згідно з наведеною вище класифікацією, освітні проєкти щодо запровадження дистанційного навчання у ВНЗ є комбінованими: 1) інноваційними; 2) орієнтованими на різні об'єкти проєктного управління від людини, вищої школи до організацій та корпорацій; 3) відповідними концепції навчання протягом життя; 4) реалізованими в мережі Інтернет; 5) забезпеченими всіма видами педагогічних технологій та методами комунікації; 6) з дистанційною та змішаною (комбінованою) формою навчання.

Найефективнішим інструментом для запровадження інформаційних технологій в ринкових умовах, зокрема в сучасному ВНЗ як суб'єкті господарювання, є проєкт інформатизації (ІТ-проєкт), який характеризується інтелектуаломістким характером предметної області, абстрактністю продукту, першорядною важливістю людських ресурсів, нелінійністю процесу власного розроблення, збільшенням ризиків у кінці життєвого циклу тощо.

В Законі України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» під проєктом інформатизації розуміється комплекс взаємопов'язаних заходів, зазвичай, інвестиційного характеру, що узгоджені за часом, використанням певних матеріально-технічних, інформаційних, людських, фінансових та інших ресурсів і мають за мету створення заздалегідь визначених інформаційних і телекомунікаційних систем, засобів інформатизації та інформаційних ресурсів, які відповідають певним технічним умовам і показникам якості [7].

З сукупності ІТ-проєктів слід виділити Інтернет-проєкти, які на сьогодні є дуже популярними. Інтернет-проєкти – це ІТ-проєкти виробничої та невиробничої сфер, які використовують телекомунікаційні технології та у яких основним середовищем транзакцій є глобальна мережа Інтернет. Багато компаній, і ВНЗ зокрема, розуміють, що мережа Інтернет дає їхнім дійсним і гіпотетичним клієнтам набагато більше можливостей, зокрема в сфері дистанційного навчання та маркетингу. Відтак проєкт запровадження дистанційного навчання як інновації у ВНЗ можна віднести до такого підвиду ІТ-проєктів, як інтернет-проєкти.

Отже, можна стверджувати, що проєкт запровадження ДН у ВНЗ є освітнім, інноваційним інтернет-проєктом - проєктом інформатизації, що реалізується за допомогою телекомунікаційних технологій в середовищі мережі Інтернет.

Для сучасних інтернет-проєктів характерні такі особливості: вони виконуються набагато швидше, ніж раніше (жорсткіші умови конкуренції на ринку); мають відносно короткий час експлуатації; є досить ризиковими. Перша особливість полягає в самій природі інтернет-системи, яка може підпадати під дію всього населення землі. Друга особливість – навіть без деструктивної поведінки, велика кількість користувачів може одночасно зайти в систему і призвести до її перевантаження, що спричинить зависання сайту. Ризики полягають у термінах навчання, наприклад, дистанційний курс з певної дисципліни для підвищення кваліфікації розрахований на один місяць в році і, якщо система навчання через мережу Інтернет вийде з ладу, для її налагодження може не вистачити часу.

Управління ІТ-проєктом опирається як на методологію PMBOK (Project Management Body of Knowledge - зведення знань по управлінню проєктами), так і на специфічні методології та стандарти управління ІТ-проєктами: MSF (Microsoft Solutions Framework, методологія розроблення ІТ-проєктів корпорації Microsoft), RUP (Rational Unified Process), PRINCE2, IBM, Oracle CDM, AGILE, Scrum, ISO/IEC 12207 1995.

Проєктна підтримка запровадження дистанційного навчання у ВНЗ здійснювалася в процесі успішної реалізації кафедрою Інформаційних систем у менеджменті Львівської комерційної академії (ЛКА) таких проєктів:

- проєкт 1. "Розробка та запровадження кафедрального навчального середовища для комп'ютерної підтримки самостійної роботи студентів" (жовтень 2004 – березень 2005 рр.);

- проект 2. "Розвиток освітньої діяльності ЛКА на засадах розробки і впровадження технологій ДН" (квітень 2005–квітень 2006 рр.);
- проект 3. "Розробка дистанційних технологій та курсів для підтримки і розширення функцій Веб-центру ЛКА" (квітень 2007–квітень 2008рр.).

Перший проект стосувався мережі Інтранет (був доступним лише в мережі ЛКА), а другий був уже і інтернет-проектом. Це дало змогу перейти до використання нових технологій в наданні освітніх послуг, тобто запровадити в ЛКА дистанційне навчання.

Основними результатами реалізації проектів щодо запровадження дистанційного навчання у ЛКА є:

- філія кафедри ЮНЕСКО «Нові інформаційні технології в освіті для всіх»;
- Веб-центр ЛКА і розроблені рішення з адаптації системи Moodle в ОС Linux;
- методика організації проведення семінарів-тренінгів і три дистанційні курси, що спрямовані на підвищення кваліфікації викладачів і співробітників академії;
- два банки дистанційних курсів: спеціалістів і магістрів за фахом «Економічна кібернетика» (більше 70% дисциплін кожного освітньо-кваліфікаційного рівня) та прототипів ДК учасників семінару-тренінгу;
- експеримент щодо запровадження дистанційних технологій і курсів для бакалаврів, спеціалістів і магістрів «Економічної кібернетики»;
- пропозиції з стимулювання і нормування праці викладачів при створенні та впровадженні дистанційних курсів [2];
- дослідження потреби та стан готовності викладачів і студентів академії до запровадження дистанційної форми навчання.

Основним результатом проектів стала система дистанційного навчання ЛКА, яка має назву "Веб-центр ЛКА" (рис. 1) і базується на платформі сучасної LMS (Learningmanagementsystem) Moodle. Продукт проекту (Веб-центр) є важливим, бо його отримують користувачі і замовник.

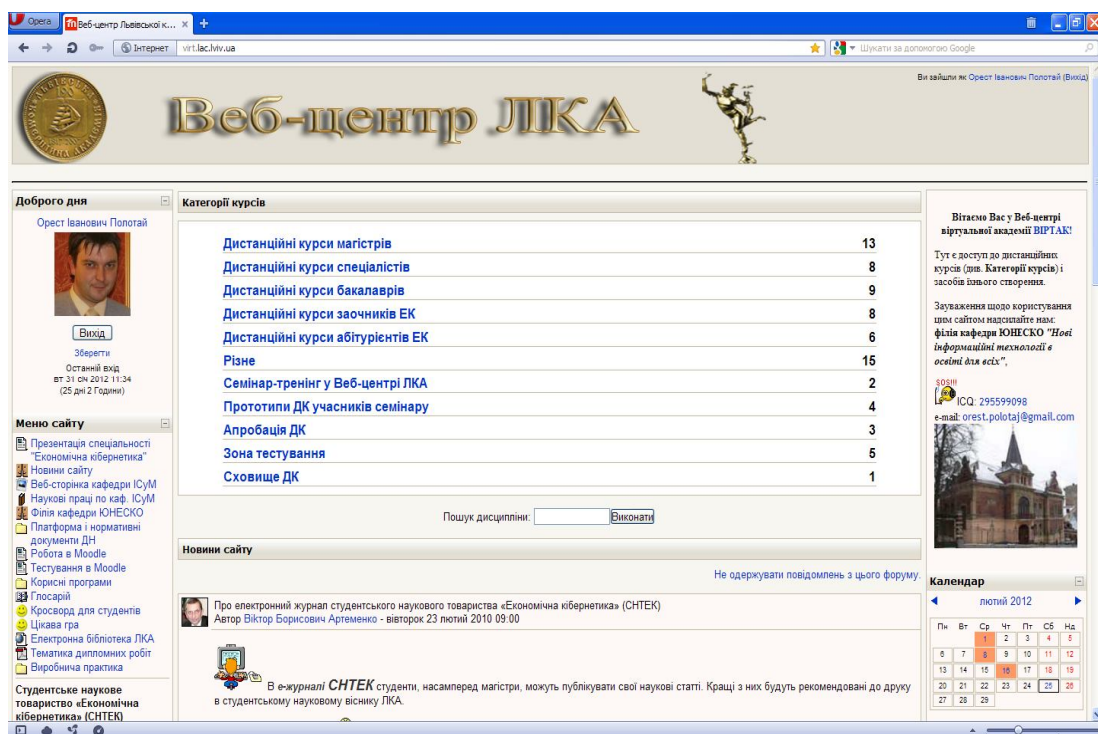

Рис. 1. Головне вікно системи дистанційного навчання «Веб-центр ЛКА»

Для управління проектами запровадження дистанційного навчання у ВНЗ пропонується описувати процес надання освітньої послуги за допомогою двох моделей ВНЗ як об'єкта управління: 1) моделі “як є” (As-Is); 2) моделі “як буде” (To-Be) (рис. 2). Зокрема, у ЛКА початковий стан запровадження дистанційного навчання відповідав моделі As-Is, а реалізовані проекти дали змогу перейти до моделі To-Be.

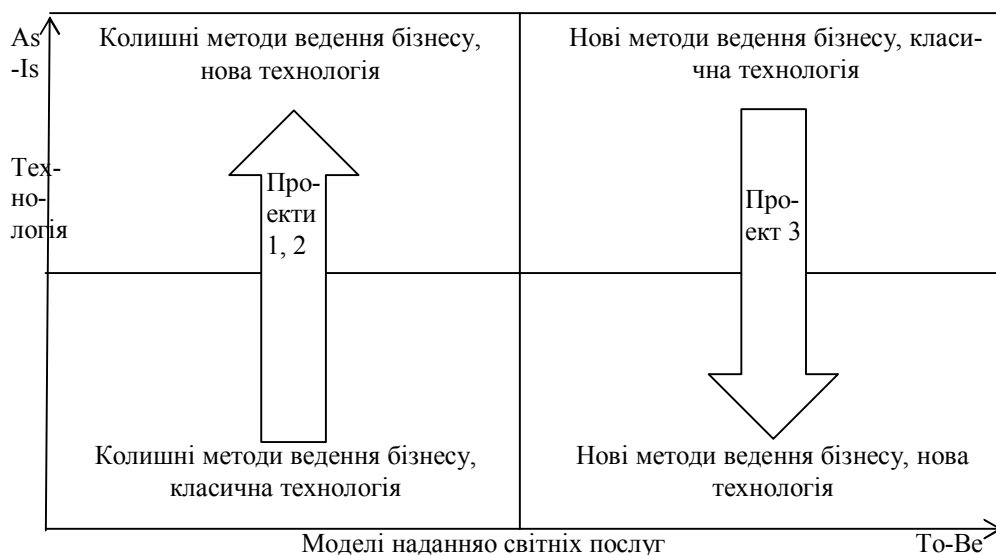

Рис. 2. Комбінація технологій та моделей надання освітніх послуг

На думку Е. Йордона, фахівця з управління складними Інтернет-проектами, сфера їх застосування може бути як старою, так і новою [8]. Можливі, як зазначено на рисунку, чотири варіанти ситуації [12]. В лівому нижньому квадранті вказана комбінація старої технології та моделі надання освітніх послуг у ВНЗ, зокрема реалізація старої парадигми освіти тодішніми педагогічними методами без використання навіть комп'ютерних технологій.

Особливої уваги потребують ситуації, представлені у верхньому лівому та правому квадрантах, тобто поєднання нового зі старим. Використання нової технології (такої як мережа Інтернет) для автоматизації колишньої практики ведення бізнесу, є неефективним [8].

Реалізація наведених вище проектів дала змогу перевести інтереси управління знаннями засобами проектної підтримки з рівня фізико-технічної системи (робоча, технологічна структура та структура організації та робіт) щодо реінжинірингу процесу надання освітніх послуг в площину системи підтримки (структури винагороди, нормування та управління). Як справедливо зауважують багато фахівців менеджменту знань, розроблення методів управління інтелектуальними активами ВНЗ за допомогою сучасних систем дистанційного навчання (LMS) та формалізованих баз знань – тільки половина справи. Друга половина – створення мотивації для співробітників щодо внесення своїх знань у базу, щодо активної участі в документуванні баз знань і процедур їхнього використання для організації всіх стадій навчального процесу [8].

Висновки. Встановлено, що реалізація проектів щодо запровадження дистанційного навчання у ВНЗ України за допомогою надання дистанційної освітньої послуги зможе забезпечити: навчання протягом всього життя, рівний доступ до вищої освіти, рівний доступ людей з особливими потребами до якісної освіти, інтеграцію української освітньої системи в європейський освітній простір, а, отже, і формування засад економіки знань.

ІТ-проекти займають важливе місце в економіці знань та особливо доцільно їх використовувати в галузі освіти. В сучасному суспільстві, знання в освіті не можуть ефективно використовуватися без застосування новітніх інформаційних і комп'ютерних технологій. Не можливо ефективно управляти знаннями та інформацією, не маючи під рукою комп'ютера і все що з ним пов'язано.

Через призму концепції економіки знань особливого значення набувають управління освітніми послугами, засобами освітніх програм та проектів, метою яких є сталий розвиток освітньої системи й покращення її якості в Україні. Цей напрямок розвитку реалізується шляхом підтримки проектів запровадження нових форм і технологій надання освітніх послуг, запровадження інновацій в освітньому процесі.

З метою визначення потреби у запровадженні освітнього проекту запровадження дистанційного навчання у вищому навчальному закладі, було проведено анкетування 72 студентів з чотирьох груп третього та четвертого курсів спеціальності “Економічна кібернетика” Львівської комерційної академії. Серед опитаних, 43% вважають, що перевагами дистанційного навчання є зручний графік, 25% – зручне місце навчання, 66,6% - можливість поєднувати навчання з роботою, 22,2% – самостійність, 16,6% – повне інформаційне забезпечення дисциплін, 15,2% – наявність інтерактивних засобів спілкування (форум, чат), 19,4% – зручність контактування з викладачем, 15,2% – об’єктивність оцінювання результатів.

Отже, досвід Львівської комерційної академії свідчить про те, що інноваційні проекти щодо запровадження дистанційного навчання у вищих навчальних закладах є актуальними і сучасними, але для цього необхідний маркетинг дистанційних освітніх послуг та стратегія вищих навчальних закладів щодо запровадженню інноваційної дистанційної форми здобуття освіти.

Отже, що за допомогою проектного управління можна значно ефективніше тобто за коротший проміжок часу і за менші кошти реалізувати проект надання освітніх послуг у вищих навчальних закладах України.

Список літератури:

1. **Азаров Н.Я.** Инновационные механизмы управления программами развития / Н.Я. Азаров, Ф.Я. Ярошенко, С.Д. Бушуев. – К. : Саммит-Книга, 2011. – 528 с.
2. **Артеменко В.Б.** Дистанційні технології та курси: створення і використання в освітній діяльності: монографія / В.Б. Артеменко, Л.В. Ноздріна, О.Б. Зачко. – Львів: ЛКА, 2008. – 295 с.
3. **Букович А., Руфь У.** Управление знаниями. Руководство к действию / Букович А., Руфь У. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 357с.
4. **Гаврилюк Т.А., Хорошевський В.Ф.** Базисныи интеллектуальных систем / Гаврилюк Т.А., Хорошевський В.Ф. - К: Либідь, 2000. – 422с.
5. **Гаєць В.М.** Економіка знань та її перспективи для України. Наукова доповідь. Інститут економічного прогнозування Національної академії наук України. / В.М. Гаєць, В.П. Александрова, Ю.М. Бажал, М.С. Данько, В.В. Дем’яненко, С.І. Кіреєв, І.С. Кузнецова, О.О. Лапко, О.С. Лапко, І.В. Оdotюк, О.С. Олійник, С.В. Онишко, А.П. Ревенко, Л.І. Федулова, Т.І. Щедрина, Л.В. Юрковська, О.Б. Шевчук // за ред. В.М. Гейця. – К.: ІЕП НАНУ, 2005. – 168 с.
6. **Даниленко Л.І.** Освітній менеджмент: Навчальний посібник / Даниленко Л.І., Карамушки Л.М. – К. : Шкільний світ. 2003.– 400 с.
7. **Закон України** від 04.02.1998 «Про Концепцію Національної програми інформатизації». [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=75%2F98-%E2%F0>
8. **Йордон Э.Н.** Управление сложными Интернет-проектами / Э.Н. Йордон. – М. : «ЛОРИ», 2002. – 345 с.
9. **Інновації** як основа змін освітньої практики. Інформаційно-методичний збірник / [Упорядник Г.О. Сиротенко]. – Полтава: ПОІППО, 2005. – 160 с. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ipe.poltava.ua/file/book/innovac%20surotenko%201.pdf>
10. **Мильнер Б.З.** Управление знаниями / Б.З. Мильнер . М.: ИНФРА-М, 2003г. – 465с.

11. **Наказ** Міністерство освіти і науки України N 522 від 07.11.2000 «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності».[Електронний ресурс]. – Доступний з <http://osvita.irpin.com/viddil/v5/d109.htm>

12. **Ноздріна Л.В.** Internet-проекти, як базові інструменти управління знаннями в економіці / Л.В. Ноздріна, О.І. Полотай // “Нові інформаційні технології в освіті для всіх: стан та перспективи розвитку”: друга міжнародна конференція. – К., 2007. – С. 392 – 399.

13. **Ноздріна Л.В.** Особливості освітніх internet-проектів як базових інструментів управління знаннями в економіці / Л.В. Ноздріна, О.І. Полотай // Вісник ЛКА. – Львів: в-во ЛКА, 2007. – Вип. 26. – С. 309 – 316. – (Серія економічна).

14. **Сватюк О.Р.** Система управління знаннями як елемент менеджменту кадрової політики в організації / О.Р.Сватюк. // Науковий вісник НЛТУ України. –2007. – № 17.8.

О.И. Полотай, Ю.Р. Лозинский

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ПРОЕКТОМ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УКРАИНЫ (НА ПРИМЕРЕ ЛЬВОВСКОЙ КОММЕРЧЕСКОЙ АКАДЕМИИ)

Рассмотрено понятие экономики знаний. Показана важность внедрения инноваций в образовательном пространстве. Приведена классификация проектов по внедрению дистанционного обучения в высшем учебном заведении. Обосновывается значение проектов как базовых инструментов управления знаниями. Рассматриваются особенности Интернет-проектов, показывается их важность в современных условиях и специфика управления ими. Описана процедура управления проектами в образовании. Обозначены перспективы проектной поддержки управления знаниями на примере образовательного инновационного Интернет-проекта внедрения дистанционного обучения в Львовской коммерческой академии.

Ключевые слова: экономика знаний, проект, дистанционное обучение, образование, инновации.

O.I Polotaj, Yu.R. Lozinski

FEATURES OF PROJECT MANAGEMENT OF EDUCATIONAL SERVICES IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE (ON EXAMPLE OF LVIV ACADEMY OF COMMERCE)

The concept of the knowledge economy is examined. The importance of innovation in the educational space is demonstrated. A classification of projects for the introduction of distance learning in higher educational institution is presented. The importance of projects as a basic tool for knowledge management is justified. The features of Internet projects are examined, their importance in modern conditions and peculiarities of their management are demonstrated. The procedure of project management in education is described. The perspectives of project support of knowledge management on example of educational innovative Internet-project implementation in Lviv Academy of Commerce are outlined.

Key words: knowledge economy, project, distant learning, education, innovations.

